№ 34 ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՓԵՏՐՎԱՐԻ 14 1902 ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՓԵՏՐՎԱՐԻ 14 № 34

ԵՐԵՍՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 ռուբլի. կէս տարվանը 6 ռուբ.
Առանձին համարները 5 կոպէկով.

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցէն. Тифлисъ, Редакція «Мшакъ».
Կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».
Տելեֆոն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ.
(բացի կիրակի եւ տօն օրերից).

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով.

Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կոպէկ.
Տելեֆոն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Մեր արդիւնագործութիւններից մէկը.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Երկրաշարժը. Երկրաշարժից վնասվածների օգտին. Ռուսաց ներկայացուցիչները. Նամակ Բալախանիից. Նամակ Խմբագրութեան. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Նամակ Գերմանիայից. Արտաքին լուրեր.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.—ԾԱՆՈՒՑԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ.—Մուրացկանները։

ՄԵՐ ԱՐԴԻՒՆԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻՑ ՄԷԿԸ

Հեռագրական գործակալութիւնը հաղորդեց, որ Մոսկվայում բացվեցին համառուսական այն ժողովի նիստերը, որ պէտք է քննէ այգեգործութեան և գինեգործութեան վերաբերեալ խնդիրները։ Ժողովի պարապմունքները մեծ նշանակութիւն ունեն մեր երկրի այն մասի համար, որը զբաղված է գիւղատնտեսական այդ կարևոր ճիւղերով։ Ժողովին մասնակցում են Կովկասի կողմից մի քանի անձինք, որոնք լաւ ծանօթ են մեր այգեգործութեան և գինեգործութեան գրութեան հետ։ Բայց այդ, կովկասեան Գիւղատնտեսական ընկերութիւնը իր կողմից ուղարկել է մի քանի զեկուցումներ և այն որոշումները, որ կայացրել էր կովկասեան ցուցահանդէսի ժամանակ Թիֆլիսում գումարված ժողովը։

Մոսկվայի ժողովը գուցէ շատ բան չը կարողանայ ասել և անել արդիւնագործութեան տեխնիկական զարգացման վերաբերութեամբ. բայց նա կարող է մեծ ծառայութիւն մատուցանել պարզելով՝ թէ ինչ միջոցներով կարելի է ապահովել գինեգործութեան արդիւնքների լայն և աջող վաճառահանումը, թէ ինչ միջոցներով կարող է կառավարութիւնը օգնել գինեգործութեան զարգացմանը և պաշտպանել նրա շահերը, թէ ինչ եղանակով պէտք է մրցել արտասահմանից ներմուծվող ապրանքների հետ և թէ ինչ տեղական միջոցներ են անհրաժեշտ գինեգործութեան ընթացիկ կարիքները ուսումնասիրելու համար։

Զը նայելով, որ Կովկասը կազմում է Ռուսաստանի ամենամեծ գինեգործական շրջանը և որ նա զբաղված է գինեգործութեամբ ամենահին ժամանակներից, այնուամենայնիւ նա դեռ շատ մեծ պակասութիւններ ունի և անկարող է համառուսական վաճառանոցում առաջնակարգ տեղ բռնել։ Հարաւային Ռուսաստանի՝ Կրիմի, Բեսարաբիայի, Դոնի գինիները, շնորհիւ եւրոպական մեթոդներով իրանց պատրաստութեան, ծախվում են վաճառանոցում աւելի թանգ գներով, քան կովկասեան գինիները, թէև կլիմայական պայմանները Կովկասում անհամեմատ աւելի նպաստաւոր են այդ արդիւնագործութեան համար, քան հարաւային Ռուսաստանինը։

Մեր մէջ էլ սկսվել են կատարելագործութեան փորձեր կատարվել և մենք ունենք մի քանի տնտեսութիւններ, որոնք շատ լաւ արդիւնք են պատրաստում. բայց, դժբաղդաբար, դրանց թիւը քիչ է և ընդհանուր պատկերը դեռ անմխիթարական է։ Մենք պարտաւոր ենք ուշի ուշով հետևել թէ այն բարեփոխութիւններին, որոնք կատարվում են գիւղատնտեսութեան այդ կարևոր ճիւղի մէջ ու տարածել նրանց գինեգործական բոլոր շրջաններում, և թէ հանդէս բերելով ընթացիկ կարիքների խնդիրները՝ նպաստել նրանց միջոցութեան։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԸ

Ասխաբադից մեզ գրում են. «Լսելով Շամախում տեղի ունեցած անսպասելի սոսկալի աղէտը, այստեղի քահանաներից մէկը (գործակալը), երէցփոխը եւ պ. տանուտէրը անմիջապէս ձեռնարկեցին հանգանակութեան՝ յօգուտ երկրաշարժից վնասվածների։ Հաւաքված է մօտաւորապէս 500 ռուբլի. հանգանակութիւնը շարունակվում է։ Լսում ենք, որ ահագին թւով շամախեցիներ դիմում են դէպի Ասխաբադ՝ իրանց հայրենակիցների մօտ ապաստարան գտնելու։»

—

Ղուբայից մեզ գրում են. «Ուրբաթ, փետրվարի 8-ին, առաւօտեան ինը եւ քառորդ ժամին, այստեղ զարձեալ երկրաշարժի զօրեղ ցնցում եղաւ, որը տեւեց մօտաւորապէս երեք վայրկեան. ուղղութիւնը հարաւից (Շամախուց)։ Աղերսում է մայրը, ճչում են փոքրիկները։ Անցորդները գնում, գալիս են անդադար. նրանց ուշադրութիւնը չէ գրաւում պատկերը. շատ սովորական է, շատ է այդպիսիների թիւը։

Ահա քիչ հեռու մի պատկեր էլ, զարձեալ շատ սովորական պատկեր։ Մուրացկան է նա, մի արհամարհված արարած։ Ծերունի է նա, ընկած երեսի վրա, արեւի կիզիչ ճառագայթների տակ. առատ արիւն է հոսում նրա բերնից եւ խկոյն լերդանում։ Նա բոլորովին անշարժ է. թւում է, որ մեռել է, բայց ոչ։ Նրա մերկ կուրծքը ծանր բարձրանում եւ իջնում է, հազիւ նշմարելի է նրա բերանի թեթեւ եւ կամացուկ բաց ու խուփը։ Ի՞նչպէս նա կուզէր մեռնել, վերջ տալ իր չարքաշ կեանքին։ Բայց հեռու է դեռ մահը. նա դեռ շատ է ապրելու. եւ ապրեց, ապրեց նա փողոցում, միշտ էլ նոյն վիճակում։

Եկաւ դատաւորը, տեսաւ նրան եւ անցաւ։ Նոյն տեղով անցաւ մուշտէիդը, զզուելի հայեացք ձգեց նրա վրա եւ գնաց։ Անցաւ ժողովուրդն էլ անտարբեր։ Նա ոչ մէկի մէջ գութ չը շարժեց, նա չը գրաւեց ոչ մէկի ուշադրութիւնը, ոչ ոք չը կարեկցեց նրան։ Ե՞րբ է թշուառը քաղցր ուշադրութեան արժանացել։

Պատկերները յաջորդում են իրար։

Ահա այնտեղ, փողոցի ծայրում, իրարանցում է տիրել, ցաւոտ եւ դիւային ճիչեր եւ քրքիջներ են լսվում։ Դրանք մուրացկաններ են, չոր, ցամաքած մարմիններ, վտիտ, սարսափելի դէմքեր։ Այժմ նրանց հիւանդոտ դէմքերը վառվում են, փայլում են նրանց խոր ընկած աչքերը։ Նրանք կեանք են ստացել, առոյգ են։ Աղերսում է մայրը, ճչում են փոքրիկները։ Անցորդները գնում, գալիս են անդադար. նրանց ուշադրութիւնը չէ գրաւում պատկերը. շատ սովորական է, շատ է այդպիսիների թիւը։

Ահա քիչ հեռու մի պատկեր էլ, զարձեալ շատ սովորական պատկեր։ Մուրացկան է նա, մի արհամարհված արարած։ Ծերունի է նա, ընկած երեսի վրա, արեւի կիզիչ ճառագայթների տակ. առատ արիւն է հոսում նրա բերնից եւ խկոյն լերդանում։ Նա բոլորովին անշարժ է. թւում է, որ մեռել է, բայց ոչ։ Նրա մերկ կուրծքը ծանր բարձրանում եւ իջնում է, հազիւ նշմարելի է նրա բերանի թեթեւ եւ կամացուկ բաց ու խուփը։ Ի՞նչպէս նա կուզէր մեռնել, վերջ տալ իր չարքաշ կեանքին։ Բայց հեռու է դեռ մահը. նա դեռ շատ է ապրելու. եւ ապրեց, ապրեց նա փողոցում, միշտ էլ նոյն վիճակում։

Եկաւ դատաւորը, տեսաւ նրան եւ անցաւ։ Նոյն տեղով անցաւ մուշտէիդը, զզուելի հայեացք ձգեց նրա վրա եւ գնաց։ Անցաւ ժողովուրդն էլ անտարբեր։ Նա ոչ մէկի մէջ գութ չը շարժեց, նա չը գրաւեց ոչ մէկի ուշադրութիւնը, ոչ ոք չը կարեկցեց նրան։ Ե՞րբ է թշուառը քաղցր ուշադրութեան արժանացել։

Պատկերները յաջորդում են իրար։

Ահա այնտեղ, փողոցի ծայրում, իրարանցում է տիրել, ցաւոտ եւ դիւային ճիչեր եւ քրքիջներ են լսվում։ Դրանք մուրացկաններ են, չոր, ցամաքած մարմիններ, վտիտ, սարսափելի դէմքեր։ Այժմ նրանց հիւանդոտ դէմքերը վառվում են, փայլում են նրանց խոր ընկած աչքերը։ Նրանք կեանք են ստացել, առոյգ են այժմ. միշտ էլ նրանք այդպէս են, երբ իրանցից մէկը ողորմութիւն է ստանում, իսկ միւսները չէ։ Նրանք իրար հրում, չանգռում են, հայհոյում միմեանց, յարձակվում իրար վրա, յարձակվում ողորմութիւն տուողի վրա, կախվում նրա փեշերից, պահանջում յամառութեամբ եւ բաց չեն թողնում մինչեւ ստանալը։ Աղմուկից մէկ-մէկ, իրար յետեւից, դէս-դէնից վազում, գալիս, խառնվում են սրանց եւ ուրիշները, կազմելով մի մեծ խումբ։ Պատկերը էլ աւելի ամբողջանում է։

Զահրան էլ եկաւ. նա միայն հեռուից դիտում էր։

Շատերին գրաւեց այդ տեսարանը, շատերը շտապեցին այնտեղ մաս ստանալու յոյսով։ Բայց այնտեղ, Թաւրիզի արեւմտեան դռան առաջ, հէնց իր ամենօրեայ տեղում էլի պպզած էր իմ ծանօթ մուրացկանը։ Նա միշտ մտածկոտ, միշտ էլ լուռ է։ Միայն նրա ուշադրութիւնը չը գրաւեց տեսարանը. նա շատ բաներ ունէր մտածելու, անթիւ մտքեր գերել են նրան։ Նա անդադար եւ անյագ կերպով ծխում եւ երբեմն էլ դառն հայեացք է գցում առաջը տարածվող գերեզմանների վրա։ Այդ է նրա ամենօրեայ գործը. նրան միշտ կարելի է տեսնել իր տեղում։

Զարհուրելի է նա. դեղնութիւնը սարսափելի կնիք է դրել նրա դէմքին։ Նա անընդհատ ծծում է դառն եւ սեւ ծուխը։

Փողոցի մի խուլ անկիւնում մի քանի կինմուրացկանների մէջ հետաքրքրական խօսակցութիւնն էր սկսվել։

—Այսօր ինչքան ես ձեռք գցել, Նարգիզ։

—Միմիայն երկու թամբալ *), մէկ թամբալ էլ առաջ ունէի, այնպէս որ այժմ երկու չահի *) ունեմ։ Իսկ դու, Զուբէյիդ։

—Է՜հ, ինձնից մի հարցնի. երանի քեզ, որ զուսակ չունես։ Տեսնում ես երկու եթիմ ունեմ, բայց միմիայն 2 չահի եւ 2 թամբալ ունեմ. սրանով ինձ կերակրիմ, թէ էս եթիմներին։

—Ես ինչ անեմ, որ դու յիմար ես. վարվիր այնպէս, ինչպէս ես եմ վարվում։ Ախր մէկը հարցնող լինի՝ ինչի՞ համար են եթիմները. խեղդիր, գցիր այն կողմը, միթամ դրանց բարութիւն արած կը լինիս, որ մեծացնես եւ բաց թողնես. մեր վիճակը չես տեսնում։

—Թողնենք էդ. քո ամեն օրվայ խօսքերն են դրանք. չեմ կարող, չէ, ես սիրտ ունեմ։ Ես կուզէի զուսակ չունենալ, բայց այդ էլ իմ կամքից չէ կախված։

—Դու ինչքան ունես, Ասլի։

—Ես էլ շատ քիչ ունեմ. միմիայն մի չահի եւ մի փող *)։

Շարունակվում է խօսակցութիւնը։

Այսպէս է ցերեկը չարքաշ եւ միօրինակ։

Երեկոյ է, շատ ուշ երեկոյ։ Փակվում են խանութները, դատարկվում է բազարը, կտրվում է անցուդարձը։ Ամբողջ քաղաքը թողնվում է մուրացկաններին. նրանց այժմ խանգարողներ չը կան։ Նրանք էլ մէկիկ մէկիկ քաշվում, պատսպարվում են իրանց բներում. մի քանիսը հէնց փողոցում, մի անկիւն քաշ-

*) Թամբալը=2/3 կոպէկի։
*) Շահին=1 կոպէկի։
*) Փող=1/3 կոպէկի

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՄՈՒՐԱՑԿԱՆՆԵՐԸ

(Պատկերներ պարսիկ մուրացկանների կեանքից)

—

Ամբողջ դասակարգ է դա, մոռացված եւ արհամարված մարդկանց մի աշխարհ։ Ամեն անկիւնից լսվում են նրանց դառն եւ զարհուրելի աղաղակ-հառաչները, ամեն րոպէ առաջդ ցցված են մերկ եւ վտիտ մարմիններ։

Նրանք ամեն տեղ են։

Պարսիկ մուրացկանն էլ վիշտ ունի, նոյն իսկ շատ վշտեր, անթիւ խոր խոցեր, բայց արհամարհված է այդ բոլորը, մոռացված է նա։

Անտանելի է նրանց համար ձմեռը, հաճելի, դուրեկան են գարունը եւ կենսատու ամառը։ Ի՞նչպէս կուզէին, որ միմիայն այդ երկու եղանակները յաջորդէին իրար։ Աշունն էլ լաւ է, բայց ոչ ուշ աշունը։

Այդ ժամանակներում նրանք բաւական երջանիկ եւ գոհ են։ Շրջում են նրանք անդադար, դիշեր ու ցերեկ, ձրիաբար վայելում են արեւի տաքութիւնը, հանգիստ եւ ազահով դիշերում կայսրության երկնքի տակ, այս եւ այն անկիւնում, շարվում արեւոտ պատերի տակ եւ անընդհատ ձեռք մեկնում սրան նրան։

Ահա մէկ մայր. նա կուչ է եկել պատի տակ. կեղտոտ եւ գզգված շորի կտորների մէջ փաթաթած նա ունի երկու փոքրիկ ծծկեր զաւակներ։ Աղերսում է մայրը, ճչում են փոքրիկները։ Անցորդները գնում, գալիս են անդադար. նրանց ուշադրութիւնը չէ գրաւում պատկերը. շատ սովորական է, շատ է այդպիսիների թիւը։

Ահա քիչ հեռու մի պատկեր էլ, զարձեալ շատ սովորական պատկեր։ Մուրացկան է նա, մի արհամարհված արարած։ Ծերունի է նա, ընկած երեսի վրա, արեւի կիզիչ ճառագայթների տակ. առատ արիւն է հոսում նրա բերնից եւ խկոյն լերդանում։ Նա բոլորովին անշարժ է. թւում է, որ մեռել է, բայց ոչ։ Նրա մերկ կուրծքը ծանր բարձրանում եւ իջնում է, հազիւ նշմարելի է նրա բերանի թեթեւ եւ կամացուկ բաց ու խուփը։ Ի՞նչպէս նա կուզէր մեռնել, վերջ տալ իր չարքաշ կեանքին։ Բայց հեռու է դեռ մահը. նա դեռ շատ է ապրելու. եւ ապրեց, ապրեց նա փողոցում, միշտ էլ նոյն վիճակում։

Եկաւ դատաւորը, տեսաւ նրան եւ անցաւ։ Նոյն տեղով անցաւ մուշտէիդը, զզուելի հայեացք ձգեց նրա վրա եւ գնաց։ Անցաւ ժողովուրդն էլ անտարբեր։ Նա ոչ մէկի մէջ գութ չը շարժեց, նա չը գրաւեց ոչ մէկի ուշադրութիւնը, ոչ ոք չը կարեկցեց նրան։ Ե՞րբ է թշուառը քաղցր ուշադրութեան արժանացել։

Պատկերները յաջորդում են իրար։

Ահա այնտեղ, փողոցի ծայրում, իրարանցում է տիրել, ցաւոտ եւ դիւային ճիչեր եւ քրքիջներ են լսվում։ Դրանք մուրացկաններ են, չոր, ցամաքած մարմիններ, վտիտ, սարսափելի դէմքեր։ Այժմ նրանց հիւանդոտ դէմքերը վառվում են, փայլում են նրանց խոր ընկած աչքերը։ Նրանք կեանք են ստացել, առոյգ

Ցնցող տպաւորութիւն են թողնում քանդված մզկիթներն ու տաճարները։ Ջումա-մէչիդը, Շիրվանի այդ զարդն ու պարծանքը, փլվել է հարաւ-արեւելեան կողմից։ Դարաւոր պատերը, որոնք միայն անցեալ դարում երեք սաստիկ երկրաշարժ են տեսել, չը դիմացան։ Այդ ամենահաստ եւ պինդ պատերի խորտակումը պարզ ցոյց է տալիս, թէ որքան ուժեղ էր երկրաշարժը։ Նրա մօտ գտնվող մահմեդական գերեզմանը փլվել է. այստեղ թաղվել են ուսուցիչ Վլասով եւ աշակերտները։ Աղէտը պատահեց դասաժամին։ Ենթադրում են, որ մզկիթի փլուածքների տակ դեռ կան երեխաների դիակներ. քարերի տակից դիակների սաստիկ հոտ է գալիս։ Բայց այստեղ պեղումներ կատարելը միանգամայն անկարելի է, որովհետեւ մզկիթի պատերը թափվել են ահագին բեկորներով, որոնց մօտենալն անգամ վտանգաւոր է։ Պակաս սարսափելի պատկեր չէ ներկայացնում ռուսաց եկեղեցին։ Այստեղ փլվել է գմբէթը, իսկ քարէ կամարները եկեղեցու մէջ մի ամբողջ քարակոյտ են կազմել։ Պատերը առ այժմ ամուր են կանգնած, բայց ճեղքուածքներ ունեն։ Վնասվել են պատկերներից մի քանիսը, որոնցից մօտ 10 հատ նկարիչ Բրիւլովի գործերն են եւ նուիրված են Նիկոլայ I կայսրի կողմից։ Ռուսաց եկեղեցուց մի քիչ ցած գտնվող հայոց եկեղեցին արտաքուստ, գոնէ հեռուից, անվնաս է երեւում։ Գմբէթները չեն էլ ծռվել։ Միայն դռները եւ պատուհանների վանդակներն են ծռված։ Ներսից եկեղեցին բոլորովին քար ու քանդ է եղել։ Երկրաշարժի բոպէին հայոց եկեղեցում մի պատուաւոր բաղաքացու թաղման պատարագն էր կատարվում. հաւաքվել էր մեծ բազմութեամբ ժողովուրդ, ինչպէս ասում են, մօտ 300 հոգի։ Առաջին ցնցումի ժամանակ բոլոր աղօթողները կարողացան փողոց դուրս վազել, փոքրիկ վնասներ ստանալով թափվող ծեփից։ Այսպիսով հայերի մի մեծ բազմութիւն, շնորհիւ թաղման հանդէսի, չը թաղվեց սների եւ խանութների մէջ։ Եկեղեցում վառված ճրագներից հրդեհ գոյացաւ, բայց շուտով դադարեց, վերեւից թափվող ծեփի կտորները հանգցրին նրան։

Բագուից եկած բժիշկները եւ գթութեան քոյրերը, թւով 12 հոգի, ապրում են զինուորական առեանի շինութեան մէջ։ Այստեղ էլ, գթութեան քոյրերի սենեակում, պառկած է մի հիւանդ հայ կին իր երեխայի հետ։ Նրան

ՄԻՄԻԱՅՆ ՄԷԿ ԹԱՄԲԱԼ

Ամենայն դիւրութեամբ կարելի է ասել, որ Ռուսաստանի ամենամեծ գինեգործական գործարանը Ղարաբաղի նահանգի Շուշի քաղաքն է։ Գործարանը հիմնադրվել է 1884 թվականին։ Գործարանի տունը գտնվում է Շուշի քաղաքի ամենաբարձր մասում։ Գործարանի տունը գեղեցիկ է, ունի մեծ պատուհաններ, ներսը լուսաւոր է։ Գործարանի տունը ունի 3 յարկ։ Գործարանի ներքին մասերը, ինչպէս ասում են, ամենայն կանոնաւորութեամբ են։ Գործարանի տունը ունի 3 մեծ սենեակներ։ Գործարանի տունը ունի 3 մեծ սենեակներ։ Գործարանի տունը ունի 3 մեծ սենեակներ

դուրս էին քաշել փլատակների տակից եւ նա երեխայ ծնեց գթութեան քոյրերի մօտ։ Նրան շատ լաւ են խնամում եւ նա լաւանում է։

Հայոց գպրոցում ցնցումների սկզբում աշակերտները դուրս վազեցին փողոց. ուսուցիչը սկսեց համրել եւ տեսաւ, որ չը կան երկու հոգի ամենափոքրիկներից։ Երկու երեք ժամից յետոյ սկսեցին եռանդուն կերպով պակել փլուածքը եւ գտան նստարանի տակ երկու փոքրիկներին, որոնք նստած էին այնտեղ կուչ եկած։ Այդ փոքրիկները նստած էին նստարանի ետեւում եւ պարապում էին եւ երբ պատերը սկսեցին թափվել, նրանք մտան նստարանի տակ. նստարանը թաղվեց քարերի եւ հողի տակ, բայց ազատեց փոքրիկներին։ Աշակերտների, ուսուցչի եւ ծնողների ուրախութիւնը անվերջ էր։

Ի վերջոյ թղթակիցը հաղորդում է մի վերին աստիճանի վայրենի վարմունք, որ ցոյց է տալիս, թէ ասիացին ինչ հակացողութիւն ունի տղամարդի եւ կնոջ մասին։ Անհաւատալի է թւում այդ փաստը, բայց հաղորդողը «Kaспій» լրագիրն է, որ հաւատացել է իր թղթակցին։ Փլատակների մէջ թաղված իւրաքանչիւր տղամարդին դուրս հանելու համար ազգականները տալիս էին փորողներին 20—25 ռուբլի, նոյն իսկ եթէ թաղվածը 2—3 տարեկան երեխայ էր. իսկ կանանց դուրս հանելու համար տալիս էին միայն 1—2 ռուբլի, վերջին օրերում նոյն իսկ դրանից էլ քիչ։ Անկասկած, այդ պատճառով էլ առաջին օրերում աւելի շատ տղամարդկանց ազատեցին, քան կանանց։

—

Բաղուի կոմիտէի ստացած տեղեկութիւններից երեւում է, որ դրութիւնը Շամախում շատ դժուարացել է մանաւանդ վերջերումս եկած ձիւնից յետոյ։ Սկսել են ցրտեր եւ անհրաժեշտ կարիք կայ խեղճ արկածեալների համար պատսպարաններ կառուցանելու։ Թէեւ քաղաքից ամեն օր դուրս են գնում հարիւրաւոր ընտանիքներ, բայց կարօտեալների թիւը աղէտի տեղում աւելի եւ աւելի մեծանում է. ոչ միայն մօտիկ, այլ եւ հեռաւոր գիւղերի բնակիչները, որոնք վնասվել են յունվարի 31-ի երկրաշարժից, մեծ բազմութեամբ թափվում են դժբախտ Շամախին։ Ճիշտ է, գիւղերում քիչ են եղել մարդկային զոհեր, բայց նրանցից շատերում հիմնայատակ կործանվել են բոլոր տները։ Հասկանալի է, որ առանց այդ էլ աննախանձելի պայմաններում ապրող գիւղացիները, լսելով որ Թագաւոր Կայսրը 50 հազար ռուբլի է նուիրել եւ Շամախու կոմիտեոը օգնութիւն է անում, հազարներով վազում են դէպի Շամախու աւերակները. նրանց հալածում են ցուրտը, սովը եւ նրանց գլխին թափված մի շարք մարդկային տանջանքները։

Բնակարանների սուր հարցը լուծելու համար Բաղուից ուղարկված են Շամախի նաւի առաստաններ եւ 1000 ռուբլու թաղիք։

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻՑ ՎՆԱՍՎԱԾՆԵՐԻ ՕԳՏԻՆ

—

Երկրաշարժից վնասվածների օգտին ստացանք հետեւեալ նուիրատուութիւնները. 1) Կրասնովոդսկից, Միքայել Ղարագեոզեանի ձեռքով ժողովված 74 ռուբլի 45 կոպէկ. 2) Համարեների տէր Գէորգ Սաղաթելեանից եւ Զարուհի Սաղաթելեանից 10 ռուբլի, 3) Մ. Կարա-Մուրզայից 3 ռ., եւ 4) Յ. քահանայ Տէր-Պետրոսեանից 2 ռ.։ Ընդամենը 89 ռուբլի 45 կոպ., իսկ նախկին ստացածի հետ միասին—628 ռուբլի 15 կոպէկ։ Ստացված են նոյնպէս տղամարդու եւ կանանց շորեր Գ. եւ Զ. Սաղաթելեաններից եւ մի անյայտ պարոնից։ Բացի սրանից, կաթնատնտես Գէորգ Շաղինեան նուիրել է երկրաշարժից վնասվածների օգտին 44 դուզ պանիր, որի ուղարկումը կը կատարվի մեր միջոցով։

ՌՈՒՍԱՑ ՆԵՐԿԱՅԱՑԱՑՈՒՄՆԵՐ

—

Երկուշաբթի, փետրվարի 11-ին, ռուս դրամատիկական խումբը Բաֆայել Ադէլհայմի բէնէֆիսին ներկայացրեց Շէքսպիրի «Ռիչարդ III»։

Գլոստերի դուքս Ռիչարդը, որ յետոյ թագաւոր դարձաւ, XV դարի անգլիական խառնակ եւ արիւնաներկ պատմութեան յայտնի դէմքերից մէկն է։ Իր եղբօր Էդուարդ IV-ի մահվանից յետոյ՝ նա զանազան մեքենայութիւններով՝ անչափահաս Էդուարդ V-ի խնամակալն է դառնում։ Այնուհետեւ ձգտում է գահը հէնց ինքը ժառանգել։ Այս նպատակով նա իր բոլոր ազդեցիկ հակառակորդներին՝ դուքսերին եւ պետական բարձրաստիճան պաշտօնեաներին սպանել է տալիս, իր եղբօր որդուն՝ Էդուարդ V-ին ապօրինի զաւակ է յայտարարում եւ բռնի կերպով ինքն է թագաւոր ընտրվում։ Գահը ձեռք բերելուց յետոյ նա սպանում է Էդուարդ V-ին եւ իր մտերիմ գործակցին՝ դուքս Բուկինգամին։ Սակայն նա իր բնաւորութեան ստոր, արիւնարբու գծերը ցոյց է տալիս ոչ միայն քաղաքական, այլ եւ ընտանեկան ասպարէզում։ Ռիչարդ III-ի վախճանն այն է լինում, որ նա իր հակառակորդ Հայնրիխ Տիւդորի հետ պատերազմելիս՝ ընկնում է կռւի դաշտում։

Մի այսպիսի բնաւորութիւն, պարզ է, ինչպիսի առատ նիւթ կարող էր մատակարարել Եագոյի տիպը ստեղծողին։ Բայց Շէքսպիրը թէեւ ընդհանրապէս հաւատարիմ է մնում պատմութեան՝ այնուամենայնիւ Ռիչարդ III-ին նա աւելի ահռելի, չափազանցրած գոյներով է նկարագրում։

Ահա այս բուն շէքսպիրեան տիպը, բնական է, չը պէտք է բացակայէր Բաֆայել Ադէլհայմի խաղում։ Մենք վերջինիս տեսել ենք կլասիքական յայտնի դերերում, բայց չենք սխալվի, եթէ պնդենք, որ Ռիչարդ III ուղղակի նրա ամենփայլուն դերն է։ Միայն լուրջ, խորաթափանց ուսումնասիրութեամբ եւ ստեղծագործող ոյժի հարուստ կարողութեամբ հնարաւոր էր պատկերացնել այն ահարկու հրէշի տիպը, որը ներկայացրեց պ. Ադէլհայմ։ Նրա խաղը սկզբից մինչեւ վերջը անհարթութեան ոչ մի հետք չէր կրում, այլ ինչպէս միշտ, չափազանցութիւններից հեռու էր, խելօք եւ բնական։ Եթէ պարոնի խաղը շարունակ կաչկանդող չէ՝ դրա միակ պատճառը գուցէ այն է, որ նա չափաւորութեան հետ միասին՝ նրա խաղում երբեմն երեւան են գալիս վայրկեաններ, որոնք եթէ յափշտակում են հանդիսականին՝ հիմնովին են յափշտակում, ամենախոր եւ ազդու կերպով, որովհետեւ զգում էք, որ այդտեղ չը կայ գրաւելու դիտաւորութիւն, էֆֆէկտ առաջացնելու տրամադրութիւն, զգում էք, որ խաղի ամեն մի ազդու մոմենտը դրամայի օրգանական միութեան ոգուցն է բղխում. հետեւաբար յափշտակվում էք, որովհետեւ պէտք է յափշտակվէք։

Առաջին գործողութեան մէջ հանդիպումը լէդի Անայի հետ շատ զօրեղ էր, իսկ սիրոյ բացատրութեան տեսարանը իր նրբութեան հետ միասին՝ չափազանց կենդանի։ Այս կենդանութեան շատ էր նպաստում մանաւանդ պարոնի հարուստ միմիկան։ Երգի ահարկու տեսարանը միանգամայն ցնցող էր։ Պ. Ադէլհայմի խաղի մէջ ուշադրութեան արժանին այն էր, որ նա միայն արիւնարբու եւ վայրագ Ռիչարդին չէր ներկայացնում, այլ եւ կորիճ, աներկիւղ, ինքնավստահ, տիրապետելու ծարաւով վառված իշխանին։

Պ. բէնէֆիցիանտը ստացաւ մի պսակ, բայց վարձատրվեց բուռն ծափահարութիւններով։

Պ. Բօբէրտ Ադէլհայմ դուքս Կլարէնսի փոքրիկ դերը աջողութեամբ կատարեց։ Միւս դերակատարներից լաւ էր տիկին Վօլգինան՝ Մարգարիտայի դերում։

Թատրոնում բաւական մեծ հասարակութիւն կար։

Ցաւալի է նկատել, որ ռուսաց խումբը թողել է իր նախկին դովելի սովորութիւնը՝ ճըշդապահութիւն։ Ներկայացումը նշանակված ժամանակից բաւական ուշ սկսվեց եւ վերջացաւ մօտաւորապէս ժամը 1-ին։

Վ. Նալբանդեան

ՆԱՄԱԿ ԲԱԼԱԽԱՆԻՑ

—

Փետրվարի 12-ին

Երէկ, փետրվարի 11-ին, գիշերվայ ժամի 10-ին, Յ. Գ. Թումայեան եւ ընկ. Սարունչիի № 166-րդ հողաբաժնի նաւթահանքում հրդեհ ծագեց։ Կրակը սկսվեց այդ ընկերութեան նոր ֆոնտանից, որը անսպասելի կերպով բացվեց փորելու ժամանակ՝ հրդեհից մի քանի րոպէ առաջ, եւ արագ կերպով տարածվեց հարեւան նաւթահանքերում։ «Թումայեան եւ ընկ.» նաւթահանքում այրվել է մի նաւթահոր (ֆոնտան), «Կասպից ընկերութեան» նաւթահանքում 4 նաւթահոր, եւ «Եղբ. Թումայեանների» նաւթահանքում 1 նաւթահոր ու երկու բեզերվուար, որոնցից մէկը՝ երեսուն հազար պուդանոց, ամբողջովին լիքն էր նաւթով։

Հրդեհը, ինչպէս տեսնում էք, մի առանձին բան չէ պարունակում եւ ոչնչով չէր տարբերվի սովորական հրդեհներից, եթէ չը լինէին մարդկային զոհերը, որոնց թիւը դեռ դժուար է որոշել։ Ֆոնտանի մէջ ամբողջովին այրվեց մ[illegible] համչարի, որը գտնվում էր նաւթահորի ներ[illegible] պատչգամբի վրա եւ «չտանգ» էր տալիս։ Նոյ[illegible] ֆոնտանի մէջ ծանր ու թեթեւ այրուածքն[illegible] ստացան երեք բանուոր եւ մի հայ գործակ[illegible] տար, որոնց վէրքերը, ինչպէս տեղեկացան[illegible] մահացու լինելուց հեռու չեն։ Այս դեռ ֆո[illegible] տանի շուրջը գտնվածներն են, որոնց վնասվ[illegible] լու համար չէ կարելի մեղադրել նաւթահան[illegible] վարչութեանը, որովհետեւ ֆոնտանը այնք[illegible] անսպասելի էր, որ դժուար էր որ եւ է նախ[illegible] զգուշական միջոցներ ձեռք առնել։ Բայց [illegible] պէս կարելի է արդարացնել «Молотъ» ընկ[illegible] րութեան վարչութեան վարմունքը, որ մի փ[illegible] ռիչ մեքենայ (бурильный станокъ) ազատել[illegible] համար (Եղբ. Թումայեանների նաւթահանքում[illegible] հինգ մարդկանց կեանքը վտանգի ենթարկել[illegible] հրդեհի ամենախիստ ժամանակը հրամայ[illegible] բարձրանալ բուրգի վրա եւ կրակի ճանկերի[illegible] ազատել ընկերութեան «թանգագին ստանոցը[illegible] Այդ ժամանակ, երբ հինգ հոգին արդէն շարվ[illegible] էին բուրգի վրա եւ գերմարդկային ճիգեր [illegible] գործ դնում բուրգը ազատելու համար, մի քա[illegible] սաժէն հեռաւորութեան վրա գտնվող ֆոնտա[illegible] այնպէս ուժգին ժայթքեց, որ հարիւրաւոր սա[illegible] ժէն հեռաւորութեան վրա մարդիկ այրվում [illegible] եւ չը գիտէին ուր փախչել։ Բուրգը պաշտպ[illegible] նողները բոլորն էլ ուշագնաց թափվեցին բա[illegible] րութիւնից եւ կոտրատվեցին։

Չը կարողացանք իմանալ, թէ քանիսը մեռ[illegible] դրանցից։ Ասում են՝ որ վարպետի օգնակ[illegible] հէնց տեղն ու տեղը հոգին աւանդեց։

Թէ մեռածները եւ թէ վնասվածները ամեն[illegible] էլ փոխադրված են հիւանդանոց։

Արդէօք «Молотъ» ընկերութիւնը քրէակ[illegible] պատասխանատուութեան պիտի ենթարկվ[illegible] թէ ոչ։

Մ. Եսայեան

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

—

Թիֆլիս, փետրվարի 12-ին

Շատ հետաքրքրվեցի, երբ «Մշակի» յայտ[illegible] բարութիւնների մէջ կարդացի, որ Հալաբ[illegible] ռում, փետրվարի 10-ին, 15-րդ Գրենադերն[illegible] զօրագնդի դահլիճում, հայ սիրողները, յոգ[illegible] «Երեխաների խնամատար ընկերութեան», [illegible] տի ներկայացնէին «Բաղդասար աղբար» կո[illegible] դիան եւ «Բռնի ամուսնութիւն» կատակեր[illegible] թիւնը։

Ներկայացումը ժողովրդական եւ հան[illegible] մատչելի էր։

Հետաքրքրութիւնից վճռեցի գնալ ներկայ[illegible] ման։ Զօրագնդի դահլիճը հարմարաւոր մ[illegible] է Աւճալեան ժողովրդական թատրոնից եւ նր[illegible] բեմը շինված է «Խնամատար ընկերութեան[illegible] ծախսերով։ Հարկաւոր են օգնող մարդիկ, [illegible] այդ մարդկանց աջակցութեամբ կարելի է պ[illegible] բողներից մշտապէս լաւ կազմակերպված [illegible] խումբ պահել, շարունակ ներկայացումներ տ[illegible] լու։

Իսկապէս անհրաժեշտ է Հալաբարում ու[illegible] նենալ ժողովրդական թատրոն, որովհետեւ այն[illegible] տեղ է ապրում տգիտութեան մէջ խարխափ[illegible] ժողովրդի մեծամասնութիւնը։ Այդ օրվայ ներ[illegible] կայացման ընթացքում նկատելի էին այցելու[illegible]

ված՝ գիշերում են, մի քանիսը հացի փոռերի դռներին կծկված՝ անցկացնում, իսկ մեծ մասը դիմում է բազար. այնտեղ անհամեմատ յարմար է, այնտեղ ծածկված է անձրեւից։ Այնտեղ են հաւաքվում մեծ մասամբ նաեւ շները, մուրացկանների ամենատերիմ բարեկամները. նրանք իրար շատ լաւ հասկանում են, իրար շատ մօտ պառկում են, առանց երկիւղ կրելու միմեանցից։ Այժմ մուրացկանների շատ քիչ մասն է դիմում դէպի այն ցեխի կեանքը, դէպի բաղանիք-թուլամբարները։

Թէեւ արդէն ուշ գիշեր է, բայց դեռ լսվում է հեռուից, շատ հեռուից այն երկու կոյր մուրացկանների դառն եւ դողդողացող հեկեկանքը, հնչում է անընդհատ եւ միշտ. շատերին են ծանօթ այդ մուրացկանները, շատերին է սարսափեցրել նրանց յուսահատական կանչը։

—Էլի, էլի...

Ո՞րքան դառն եւ ցնցող է այդ երկար աղերսանքը։

Դեռ հնչում է, հեռուից, միշտ հեռուից...

—

Բայց այժմ ձմեռ է, սաստիկ ցուրտ, մուրացկանների ամենանստանելի ժամանակը։ Ցերեկը էլի նոյն չարքաշ կեանքն է, դեռ էլ աւելի վատ։

Գիշեր է, ձմեռնային լուսնկայ գիշեր։ Չը կան մուրացկաններ. նրանք փողոցներում չեն, այնտեղ ճնով ծածկված է. նրանք բազարումն էլ չեն. այնտեղ սառեցնելու չափ ցուրտ է։ Իսկ ուր են նրանք։

Բայց լսէք, հեռուից, այ հէնց այս կողմից լսվում է մեր ծանօթ երկու մուրացկանների հեկեկող կանչը. նրանք այժմ էլ են շրջում. ուժեղ է, սարսափեցնող է այդ ձայնը, նա տարածվում է ամեն տեղ, լսելի է ամենքին։

Զահրան էլ դեռ փողոցումն է. նա չը գիտէ ուր գնայ, ուր պատսպարվի։ Հազարաւոր մտքեր կաչկանդել են նրա միտքը. նա խորհում է...

Դեռ Նրա 15 տարին չէ լրացել։ Մի քանի ամիս առաջ նա ուրախ եւ երջանիկ էր։ Նա չէր մուրում այն ժամանակ, նա մենակ չէր. հայր ունէր նա, որ ծառայում էր մի աղայի մօտ։ Այդ աշխատանքով ապրում էին երկուսն էլ, ունէին ապրելու ապահով եւ տաք տեղ։ Հայրը իր մօտ էր պահում Զահրային. լաւ եւ քաղցր էին այդ օրերը. դարդ չունէր նա։

Մեռաւ հայրը. այդ կորուստը շատ մեծ էր Զահրայի համար. նա փողոց նետվեց։ Նա էլ սկսեց մուրալ, սրա նրա փչրանքներով կերակրվել. բաղդի անողոք խաղը համարեա նրա հետ էլ վերջացրեց իր գործը։

Զահրան դեռ մտածում է. նրա միտքը չէ կարողանում կենտրոնանալ. նա տատանման, երերման մէջ է. նա արդէն սաստիկ դողում է, կլորված իր միակ չարսաւի մէջ, որ իր հօր առածն էր։

Երկար տեւեց այդ յուսահատական եւ անվճռական դրութիւնը, երկար նա սրսրաց եւ դողաց։ Ահա նրա ոտները շարժվեցին։ Նա գընաց. բայց ուր է գնում, նա ինքն էլ չը գիտէ. ճակատագիրն է առաջնորդում նրան։

Նա դանդաղ, յամր քայլերով գնում է։ Դեռ հնչում է լուռ գիշերին զոյգ մուրացկանների տխուր եւ կեղկեղող կանչը անընդհատ, երկար։ Նրանք, կարծէք, վճռել էին խանգարել, անհանգստացնել նրանց, որոնք հէնց այս րոպէին քաղցր քնի մէջ են, անուշ երազների գրկումն են։

Ցանկարծ Զահրան նկատեց, որ կանգնած է մի բաղանիքի—թուլամբարի առաջ. ինչպէս կատարվեց այդ, նա չէ կարողանում հասկանալ։ Շատ կան Թաւրիզում այդպիսի բաղանիք—թուլամբարներ։ Այդ թուլամբարներն են մուրացկանների ձմեռվայ միակ տաք պատսպարանը, այնտեղ են թափվում բոլորը։

Այնտեղ տաք է եւ փափուկ. այդ շատ լաւ գիտէր Զահրան։

Գնալ, թէ չը գնալ, ահա ինչ հարց էր դրված նրա առաջ. շատ դժուար է վճռել այդ հարցը։ Չէ՞ որ նա դողում, սաստիկ մրսում է, չէ՞ որ կապտել է արդէն։ Նա էլի կուզէր մենակ կծկվել մի պատի տակ, ինչպէս շատ գիշերներ արել է եւ ինչպէս անում են շները, բայց շատ էր մրսում, շատ ցուրտ էր այսօր։

Իսկ գնալ. նա դժուարանում էր հաշտվել դրա հետ։

Նա դողդողում եւ սպասում է։

Թուլամբարնէր. այսպէս են կոչվում բաղանիքների այն մասը, ուր լցնում են տաք մոխիրը. նրանք լինում են կամ ներսը, կամ բաղանիքին կից մի առանձին տեղում։

Այնտեղ ամբողջ կեանք կայ, զեխ եւ ընկած կեանք։ Այնտեղ են լցված արհամարհվածները, այնտեղ են բոլոր դէն նետվածները. թշուառների մի մեծ աշխարհ է դա։

Տարօրինակ է այնտեղ կեանքը, ամեն [illegible] հասարակաց է, սեփականութեան գաղափ[illegible] գոյութիւն չունի։ Կինը իր սեփական մար[illegible] տէրը չէ, նա բոլորին է պատկանում, ամեն [illegible] էլ իրաւունք ունի նրանից օգտվել։ Մանուկ [illegible] էլ, նոյն իսկ երիտասարդն էլ ազատ չէ դ[illegible] նից. նրա մարմինն էլ դրված է բոլորի տ[illegible] մադրութեան տակ։

Այդպէս է կեանքը այնտեղ, թուլամբարն[illegible] ում։

Այդ էլ շատ լաւ գիտէր Զահրան. նա չ[illegible] անգամ լսել էր այդ բոլորի մասին։ Ահա ինչ[illegible] նա տատանվում էր։

Ուրախ էր նա ամառը. նա շատ տեղեր ու[illegible] նէր գիշերելու, յարմար, մենակ եւ ապահով։ Տաք էր ամեն տեղ. աշունն էլ լաւ էր, բայ[illegible] այժմ ուրիշ է, այժմ քար է ճաքում, մարդ [illegible] սառում։

Այսօր էլ նա երկար դողաց եւ տանջվեց ան[illegible] վճռական վիճակի մէջ։ Ցանկարծ նա դողդ[illegible] դաց, երերաց եւ ոյժով ընկաւ բաղնիքի դռ[illegible] վրա։

Դուռը բացվեց եւ նրան ներս առան։ Գնա[illegible] նա ընկածների թւի վրա աւելանալու։ Այժ[illegible] նրա տեղը տաք էր, անչափ տաք, փափուկ։

Իսկ գիշերային ծանր լռութեան մէջ դեռ ե[illegible] րերում եւ տարածվում է զոյգ մուրացկան[illegible] ների ցնցող աղերսանքը։

Ե. Ֆրանգեանց

Թաւրիզ.

ների կողմից անկարգութիւններ, սակայն փոյթ չէ այդ, որովհետեւ այցելուների մեծամասնութիւնը գաղափար չունէր թատրոնից։ Պարզ բան է, որ այդպիսի մարդիկ ժամանակի ընթացքում կը սթափվեն եւ չեն ափսոսայ այն մասերը, որ կը կորցնեն թատրոնում, կամ այն գոպէկները, որ տուած կը լինեն թատրոնին, միայն թէ շուտ շուտ իրանց սրտին ու մտքին մոտիկ համով կերակուրներ տային։ Վերեւը յիշված «Երեխաների խնամատար ընկերութեան» անդամուհիները յայտնում են, որ եթէ իրանց աջակցող սիրողներ լինեն, մինչեւ անգամ երեք լեզուով ներկայացումներ կարող են տալ։

Որքան գովելի է այս նոր քայլը, այնքան ափսոսալի է Աւճարեան թատրոնի ներկայ զեկավարող անդամների անտարբերութիւնը։ Ինչպէս նկատում ենք, անցեալ եւ այս տարվայ սեզօնի հայոց սէկցիայի անդամների գործունէութեան մէջ մեծ տարբերութիւն կայ։ Նկատելի է մանաւանդ այն, որ անցեալ սեզօնի զեկավարող անդամները շարունակաբար յաճախում էին բոլոր ներկայացումներին կարգ ու կանոն պահելու, իսկ այս սեզօնի անդամները բոլորովին անտարբեր են։ Քանի անգամ յայտարարել են, թէ այս ինչ կիրակի, այս ինչ պիես են խաղալու, բայց ներկայացումները տեղի չեն ունենում։ Ի՞նչն է պատճառը, եթէ ոչ սէկցիայի անդամների անտարբերութիւնը։

Ա. Լաչքարեան

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

«Մշակի» հետեւեալ համարը № 35 Տեառնընդառաջի տօնի պատճառով լոյս կը տեսնէ շաբաթ, փետրվարի 16-ին։

—

Թիֆլիսի դպրոցներում պատրաստութիւններ են տեսնվում տօնելու Գոգոլի մահվան յիսնամեակը։ Կը կարդացվեն դասախօսութիւններ Գոգոլի մասին, կարտասանվեն նրա հեղինակութիւններից ընտրոյթ կտորներ, կը բաժանվեն նրա հեղինակութիւնները եւ լուսանկարները։

—

Աստրախանից դպիր Լեւոն Տէր-Յովհաննիսեան ուղարկել է մեզ 10 բուբլի, որով խնդրում է մի օրինակ «Մշակ» ուղարկել որ եւ է չքաւոր հասարակութեան։ Այս առիթով դպիր Տէր-Յովհաննիսեան գրել է մեզ հետեւեալ ընտրոյթ նամակը. «Սկզբունքով հակառակ լինելով տօնակատարութեան եւ աւելորդ շռայլութեան, ամսիս 19-ին, Ղեւոնդեանց տօնին, ես չեմ կատարելու իմ անուանակոչութեան տօնը, ինչպէս սովորութիւն է այստեղ, Աստրախանում, այլ դրա փոխանակ ուղարկելով խմբագրութեանդ 10 բուբլի,—տօնիս օրը ծախսելու դրամը,—ինդրում եմ «Մշակի» ամբողջ տարվայ համարները ուղարկել որ եւ է լրագրածարաւ աղքատ հասարակութեան, որը միջոց չունի, բայց մեծ փափագ ունի առօրեայ խնդիրների մասին կարդալու»։

—

Երեքշաբթի, փետրվարի 12-ին, պ. Յ. Տէր-Գրիգորեանը, դերասանների եւ սիրողների մասնակցութեամբ՝ վրաց Աղնուականների թատրոնում ներկայացրեց Չեխովի «Արջը», «Մկնիկ» վոդեվիլը եւ Սունդուկեանցի «Էլի մէկ զոհի» երկրորդ գործողութիւնը։ «Արջի» մէջ տիկին Մայսուրեանը այրիի դերը աջողութեամբ կատարեց։ Տիկնոջ միմիկան եթէ չասենք աղքատ, գոնէ միօրինակ չը լինէր, տպաւորութիւնը, անկասկած, աւելի ուժեղ կը լինէր։ Պ. Տէր-Գրիգորեանը կալուածատէրի դերում բաւարար էր։ Տիկին Ախաչեան—Աւետեանը «Մկնիկում» Գայանէ Սերոբեանի դերը աշխոյժ եւ տաք կերպով կատարեց. աջող էր նաեւ պ. Մամիկոնեանը փաստաբան Ճերմակեանի դերում։ «Էլի մէկ զոհում» տիկին Փաշայեանը շատ լաւ տարաւ Սալօմէի դերը. տիկնոջ թէ արտասանութիւնը եւ թէ խաղը միանգամայն վայելուչ էր։ Տիկին Դօլուխանեանին Անանիի դերում մի քիչ աւելի կենդանութիւն էր հարկաւոր։ Նոյնը կարելի է ասել նաեւ պ. Մամուլեանի Միքայելի մասին։ Պ. Միրաղեանի Սուրաթովը շատ լաւ էր եւ ընտրոյթ։ Պ. Տէր-Գրիգորեանը վաճառականի դերում նոյնպէս լաւ էր։ Տիկին Մատուածատրեանը «Փակված դրան մօտ» մենախօսութիւնը աջողութեամբ արտասանեց։

—

«Рус. Вѣд.» լրագրին հաղորդում են, թէ ոստիկապետ Բէրտէնսօն հեռագիր է ստացել Պետերբուրգից այն բանի մասին, որ առանձին փոխանութիւններ կոմս Տոլստոյի առողջութեան մէջ չը կան։

—

Թիֆլիսի քաղաքագլխի պաշտօնակատարը ներկայացրեց Թիֆլիսի Նահանգապետին դումայի որոշումը՝ միսը տեսակների բաժանելու մասին սահմանված պարտադիր կանոնների գործադրութեան վերաբերմամբ։ Ուշադրութեան առնելով, որ այդ կանոնները բաւականաչափ բարդ պահանջներ են անում մսավաճառներից, որ ազգաբնակութիւնը անծանօթ է մսի տեսակներին եւ որ օգուտ քաղելով այս հանգամանքից՝ մսավաճառները կարող են մսի ստոր տեսակը վաճառել բարձրի տեղ՝ քաղաքագլխի պաշտօնակատարը խնդրում է յետաձգել վերոյիշեալ պարտադիր կանոնների գործադրութիւնը, մինչեւ որ վճռվի մսավաճառութեան համար քաղաքային խանութներ բանալու հարցը։

—

Տեղական ռուս լրագիրները հաղորդում են, որ «Ցնօբիս Փուրցէլի» վրաց լրագրի հրատարակիչ Զաբադարի ընդունված կարգով միջնորդութիւն է յարուցել կառավարութեան առաջ, որով խնդրում է յիշված լրագրի խմբագիր հաստատել իրան՝ Զաբադարիին՝ այժմեան խմբագիր Ճկոնիայի փոխարէն։

—

«Кавказъ» լրագիրը հաղորդում է, որ ներքին գործերի մինիստրութիւնը թոյլ է տուել աստիճանաւոր Լավրովին հրատարակել Բագուում մի ամենօրեայ լրագիր «Баку» անունով։ Նոր լրագրի ծրագիրը, «Кавказъ»-ի ասելով, չափազանց ընդարձակ է. Տարեկան գինը Բագուում 7 բուբլի, իսկ օտարաքաղաքացիների համար—8 ր. 50 կոպէկ։

—

ՇՈՒՇՈՒՑ մեզ գրում են. «Հանգուցեալ Արզուման բէկ Աւանեանցի ժառանգները, յաւերժացնելու համար իրանց հօր յիշատակը, նուիրել են 200 ր. թեմական դպրոցին եւ 50 ր. Շամախու արկածեալներին։ Նոյն նպատակով քաղաքում կը սկսվի հանգանակութիւն։»

—

ԵՐԵՒԱՆԻՑ մեզ գրում են. «Փետրվարի 8-ին, շաբաթ, դերասան Գալֆայեան մեր քաղաքում ներկայացրեց «Օտէլլո»։ Համարձակութիւն է յարմարութիւններից զուրկ գաւառական խղճուկ բեմերի վրա դնել Շէքսպիրի համաշխարհային գործերը, բայց աւելի համարձակութիւն է, երբ բեմ են բերվում առաջին պատահած մարդիկ։ Երկու շաբաթ առաջ պ. Գալֆայեան խաղաց «Համլէտ», սակայն չը նայած այն հանգամանքին, որ այդ անգամ խաղին մասնակցում էին համեմատաբար լաւ կատարողներ, բայց եւ այնպէս հասարակութիւնը այն չափով գոհ չը մնաց, որքան սպասվում էր։ Մի եւ նոյն ժամանակ պ. Գալֆայեան թանգացրել էր առանց այն էլ գաւառական բեմերի թանգ արժեցող տեղերի գները։ Դրան պէտք է վերագրել այն, որ «Օտէլլոյի» ներկայացմանը դահլիճի կէսից աւելին դատարկ էր։»

—

ԱՍԽԱԲԱԴԻՑ մեզ գրում են. «Ուրբաթ, փետրվարի 8-ին, Վելօսիպեդիստների ակումբի դահլիճում, հայ դրամատիկ խմբի անդամ դերասան պ. Վրոյրը, մասնակցութեամբ մի քանի սիրողների, տուաց մի ներկայացում։ Խաղացին «Բաղաքական մահ» յայտնի դրաման 5 գործողութեամբ։ Ընդհանուր առմամբ՝ ներկայացումը անցաւ աջող։ Առանձնապէս աչքի էին ընկնում իրանց մոտածված խաղով՝ պ. Վրոյրը—Մենսիհիորի դերում եւ պ. Զարէհ՝ Կօրրադօի դերում, որը արտասվելու չափ յուզում էր հանդիսականներին։ Դահլիճը կիսով չափ լիքն էր, մուտքը միջակ։ Կիրակի, փետրվարի 10-ին, տրվում է առաջին անգամ ցերեկվայ ներկայացում. խաղացվելու է «Ադամ եւ Եւա» կօմեդիան եւ «Տիկին եմ, տիկին» կատակը։ Գոնէ այս անգամ հասարակութեան մեծամասնութիւնը չը փայլէր իր դատապարտելի բացակայութեամբ։»

—

ՇՈՒՇՈՒՑ մեզ գրում են. «Երկարատեւ գարնանային եղանակներից յետոյ, ահա մի շաբաթ է, ինչ Շուշին մառախուղի, անձրեւի եւ ձիւնի շերտի տակ է. սկսվեց դաժան ձմեռը եւ անկասկած երկար էլ կը շարունակվի։ Դառնութեամբ լի է շուշեցու կեանքը։ Շուշին, որ մեծ կախում ունէր նաւթային մայրաքաղաքից եւ շտապել էր իր ունեցածը եւս հաւելացնել ոսկու հանքերին, այսօր, չնորհիւ խիստ ճգնաժամի, նա իր գլուխը կարծես կորցրել է։ Այսօր Շուշին աղքատ եւ վատթար դրութեան մէջ է, բառիս լայն մտքով։»

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ԳԵՐՄԱՆԻԱՑԻՑ

—

Հալլէ, փետրվարի 17-ին

Փետրվարի 14-ին, երեկոյեան ժամը 8-ին, Պրուսիայի Հալլէ համալսարանական քաղաքի «Loge zü den fünf Thürmen» հիւրանոցի դահլիճում կայացաւ այստեղի հայ ուսանողութեան կազմակերպած հայկական երեկոյթը, որի նպատակն էր հայկական գաղափարի տարածումն եւ արծարծումն գերմանական հասարակութեան մէջ ընդհանրապէս եւ անդուգական Նահապետ Ալիշանի մահվան յիշատակի յարգումն մասնաւորապէս։ Երեկոյթին ներկայ էր բաւական ընտրոյթ, մեծ մասամբ ինտելիգենտ հասարակութիւն։ Առանձնապէս իրանց ներկայութեամբ յարգել էին հայկական երեկոյթը Հալլէի համալսարանի ռեկտորը, դատաւորը, մի քանի աբեւելագէտ եւ ուրիշ ուսուցչապետներ իրանց ընտանիքներով, գերմանացի բազմաթիւ ուսանողներ, Հալլէի եւ Լայպցիգի համալսարանների օտարազգի ուսանողներից եւ ուսանողուհիներից շատերը, օրինակ բուլգարներ, սերբեր, ռուսներ, հրէաներ եւ այլն, իսկ հայերից գլխաւորապէս ներկայ կին Լայպցիգի, Բերլինի, Ֆրայբերգի եւ Մարբուրգի ուսանողներից եւ ուսանողուհիներից ոմանք։

Հայկական երեկոյթը բաղկացած էր երկու մասից, գրական եւ երաժշտական մասերից, որոնցից յետոյ, ամենավերջում եղաւ, պարահանդէս։

Երեկոյթը սկսվեց «Մեր հայրենիք»-ով, որից յետոյ տեղիս հայերից մէկը՝ զօկտոր Յ. Բարխուդարեան ողջունեց երեկոյթին ներկայ եղող հասարակութիւնը եւ Գերմանիայի հայերի կողմից չնորհակալութիւն յայտնեց նրանց դարձրած ուշադրութեան համար։ Դրանից յետոյ մի եւ նոյն պարոնը աշխատեց ներկայ եղող հասարակութիւնը ծանօթացնել հանգուցեալ Ղ. Ալիշանի կենսագրութեան, նրա արած գիտնական ծառայութեան հետ եւ մի եւ նոյն ժամանակ հայերի մասին մի տմիտի գաղափար տալ, բայց ցաւօք սրտի պէտք է յայտնենք, որ ճառախօսը չը կարողացաւ իր մտադրութիւնը աջողութեամբ իրագործել եւ միայն ցոյց տուաց իր անբարեխիղճ վարմունքը դէպի իրան յանձնված դերը։ Ալիշանի մասին խօսում էր մի մարդ, որ նրա մասին այնքան քիչ տեղեկութիւն ունէր, որ ներկայ եղող հասարակութիւնը բոլորովին չը հասկացաւ, թէ Ալիշանը իր որ ծառայութեան համար այնքան պատուաւոր տեղ է բռնում հայոց գրականութեան մէջ եւ թէ ճառախօսը ինչու է թռիչքներ գործում դէպի այս կամ այն, միմեանցից անկապ հարցերի չօշափումը։ Բացի դրանից ճառախօսը մի շարք անտեղի գովասանութիւններ շռայլեց հայերի հասցէին, ցանկանալով հերքել այն աննպաստ եւ բացասական կարծիքները, որ կազմել են գերմանացիները հայերի մասին իրանց մի քանի անբարեխիղճ ճանապարհորդների չնորհիւ։ Հարկաւոր էր գիտնական փաստերով, վիճակագրական տեղեկութիւններով եւ հայերի պատմութեան մէջ կատարած իրանց դերով հերքել գերմանացիների այն մեծ մասամբ անհիմն կարծիքը, իբր թէ հայերը արեւելքի հրէաներ, վաշխառուներ են, հայերը յոյներից եւ հրէաներից աւելի վատթար եւ մի շարք բացասական յատկութիւններով օժտված ժողովուրդ են եւ ոչ թէ ասիական անհիմն բացականչութիւններով։ Չը նայելով, որ երեկոյթին այդ ճառով կարելի էր աւելի դրական տպաւորութիւն թողնել հասարակութեան վրա, բայց դժբաղդաբար այդ չեղաւ, որովհետեւ Հալլէի ուսանողութիւնը սխալվել էր իր արած ընտրութեան մէջ։

Դրանից յետոյ արքունական խորհրդականի կին տիկին Ցայս, օրիորդ Քրիլէի մասնակցութեամբ, երգեց Բօսսինիի, Վագների, Ռուբինշտէյնի եւ Գունօի երաժշտական կտորներից մի քանիսը, երեք պարոններ մանդոլինի վրա նուագեցին մի քանի երգեր, Բերլինի ուսանող պ. Կարա-Մուրզայի զեկավարութեամբ հայ ուսանողներից եւ ուսանողուհիներից բաղկացած խումբը երգեց «Գնացէք տեսէք», «Բաբէ» եւ «Բամբ որոտան» երգերը։ Այդ հայկական երգերը բաւարարից աւելի լաւ տպաւորութիւն կը թողնէին հասարակութեան վրա, եթէ Հալլէի հայ ուսանողութիւնը մի քանի օր առաջ հրաւիրէր Կարա-Մուրզային խմբի նախապատրաստութեան համար։ Մի ուսանող բաւարար կերպով կարդաց Ալիշանի «Ծիծեռնակին» երգի թարգմանութիւնը, երկու ուսանողներ կարդացին Գամառ-Քաթիպայի «Մայր-Արաքսին», բայց գերմաներէն այնպիսի վատ եւ ցածր արտասանութեամբ, որ հասարակութիւնը գրեթէ ոչինչ չը լսեց։ Ոտանաւորներից եւ երգերից յետոյ հասարակութեան ցոյց տուեցին կենդանի պատկերներ, բայց մեծ մասամբ անպատակայարմար եւ ոչ հայկական կեանքից. օրինակ, թիւրքական գրեզմանատուն, պալատներ, տներ եւ այլն։ Առհասարակ երեկոյթի աջողութեան շատ նպաստեցին տիկին Ցայս եւ օր. Քրիլէ, որոնք մեծ չնորհակալութեան եւ գովասանքի արժանի են։ Դրանից յետոյ եղաւ պարահանդէս, որ տեւեց մինչեւ առաւօտեան ժամի 6-ը եւ մեծ զուարճութիւն պատճառեց պարող հասարակութեան։

Հալլէի հայ ուսանողութեան կազմած երեկոյթը եւ արած քայլը չնորհակալութեան եւ խրախուսանքի արժանի է, որովհետեւ նրանք կարողացան գլուխ բերել Գերմանիայում առաջին հայկական երեկոյթը։ Մինչեւ այժմ, որքան մենք գիտենք, միայն Շվէյցարիայի եւ Ֆրանսիայի հայ ուսանողներին է աջողվել համանման երեկոյթներ կազմակերպել։ Հալլէի հայ ուսանողութեան կատարած ձեռնարկութիւնը, յուսով ենք, օրինակ կը ծառայէ եւ Գերմանիայի միւս համալսարանական քաղաքների հայ ուսանողութեան համար, որոնք նոյնպէս կաշխատեն հայկական երեկոյթներ կազմակերպել, որովհետեւ այդ ամենալաւ միջոցն է գերմանացիներին ծանօթացնելու հայերի հետ։

Երեկոյթից կայացած զուտ արդիւնքը պէտք է յատկացվի «Եւրոպական հայ ուսանողութեան միութեան» մտիկ ապագայում հրատարակվելիք գիտնական ժողովածուին, որտեղ պէտք է մասնակցեն եւրոպացի ականաւոր հայագէտներ եւ ուրիշ գիտնականներ։

Ինչպէս լսում ենք, Լայպցիգի հայ ուսանողների մի մասն էլ ցանկանում է չուտով մի հայկական երեկոյթ կազմել։ Սրտանց խորհուրդ ենք տալիս այդ պարոններին օգտվել Հալլէի երեկոյթի պակասութիւններից, միացեալ ոյժով գլուխ բերել այդ գործը, որպէս զի կարողանան գերմանացիների վրա ցանկալի տպաւորութիւնը թողնել։

Լ. Բաբայեան

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

—Ֆրանսիական լրագիրները հաղորդում են, որ Վարի դեպարտամենտի արմատական սոցիալիստները որոշել են սենատի առաջիկայ ընտրութիւնների ժամանակ իրանց կողմից թեկնածու նշանակել յայտնի Ժորժ Կլէմանսօյին եւ որ նրա ընտրութիւնը արդէն ապահովված է։ Յայտնի է, որ Կլէմանսօ երկար տարիներ պատգամաւոր էր Վարի դեպարտամէնտի կողմից ֆրանսիական պատգամաւորների ժողովում եւ միայն 1898 թուի ընտրութիւնների ժամանակ պարտութիւն կրելով՝ չը վերընտրվեց։

—«Մալիւմաթ» ասում է, թէ Սօղանլուխի լեռնաշղթան, իր հարուստ անտառների հետ միասին, ռուսաց ձեռքն անցնելուց յետոյ՝ Էրզրումի շրջանի ազգաբնակութիւնը սկսեց սաստիկ կարիք զգալ փայտեղէնի թէ չինութեան եւ թէ վառելիքի համար։ Մի ժամանակ արհեստական անտառի աճեցումը Էրզրումի նահանգում անհրաժեշտ էր համարվում կառավարութեան կողմից եւ սպասում էր կառավարչական կամ մասնաւոր անձերի ձեռներեցութեան։ Բայց մասնաւոր անձինք առաջ անցան կառավարութիւնից, ինչպէս այդ երեւում է Բ. Դրան ներկայացրած մի միջնորդութիւնից, որ յարուցել է մի հայ—Յովհաննէս Բաղամեան։ Իր խնդիրքի մէջ Բաղամեան մատնանիշ է անում այն աջող հետեւանքների վրա, որ նա ստացել է իր տասնամեայ անտառաբուծական գործունէութեան ժամանակ Էրզրումի նահանգի խնուս շրջանում։ Բ. Դուռը լուրջ ուշադրութիւն դարձրեց Բաղամեանի միջնորդութեան վրա եւ ուղարկեց նրան երկրագործութեան մինիստրութեանը՝ պատուիրելով ամեն տեսակ աջակցութիւն ցոյց տալ խնդրողին։

—Դուրբանի «Natal Witness» լրագիրը տպագրել է իր թղթակցի խօսակցութիւնը տիկին Դէվէտի հետ, որ փակված է Պիտերմարիցբուրգի կենտրօնացրած բանակում։ «Տիկին Դէվէտ պատմում է, որ նրա երկու որդիները այժմ կուում են իրանց հօր հետ միասին անգլիացիների դէմ եւ որ նրա երրորդ որդին գերի է առնված Պաարդէբերգի մօտ, գեներալ Կրոնիէի հետ միասին, եւ ուղարկված է Ս. Հեղինէի կղզին։ Նա գանգատվում է, որ անգլիական իշխանութիւնները թոյլ չեն տալիս նրան նամակագրութիւն ունենալ իր ամուսնու հետ եւ արգելում են ապրել քաղաքում, մինչդեռ այդ իրաւունքը տուել են գեներալ Սմիտի կնոջը։ Ինչ վերաբերում է այն հանգամանքին, որ անգլիացիները կերակրում են նրան, տիկին Դէվէտ ամենեւին չնորհակալ չէ դրա համար անգլիացիներից, որովհետեւ ինքը հարուստ է եւ անգլիացիների օգնութեան կարիք չէ զգում։ Տիկին Դէվէտի ասելով, նրա ամուսինը երբէք անձնատուր չի լինի անգլիացիներին եւ նա անձնականապէս գերադասում է նրան սպանված տեսնել, քան զինաթափ եղած։ Անգլիացիների յոյսերը, որոնք երեւակայում են, թէ կը կարողանան բռնել Դէվէտին, նրան ծիծաղելի են թւում։

—Պրետորիայում հրատարակված է բօէրական զօրապետների մի նոր ցուցակ, բաղկացած 25 անուններից, որոնց անգլիական կառավարութիւնը դատապարտել է մշտական աքսորի հայրենիքից։

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՌՈՒՍԱՑ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

12 փետրվարի

ՊԻՏԵՐԲՈՒՐԳ. Փետրվարի 11-ին Մեծ Իշխան Միխայիլ Նիկոլաեվիչին ներկայացաւ Քութայիսի Նահանգի ազնուականների պատգամաւորութիւնը։ Ազնուականութեան պարագլխի կարդացած ուղերձին Մեծ Իշխանը պատասխանեց. «Շնորհակալ եմ ձեզանից այն պատուի համար, որ գուք ցոյց էք տալիս ինձ ներկայ ուղերձում։ Ես երբէք չեմ բաժանել եւ այժմ էլ չեմ բաժանում Քութայիսի ազնուականութիւնը Թիֆլիսի ազնուականութիւնից, որի շահերը միաբեսակ բանց են իմ սրտին, այդ պատճառով ոչինչ նոր բան չունեմ աւելացնելու այն բոլորին, ինչ որ ասել եմ եռ Թիֆլիսի ազնուականութեան պատգամաւորութեանը։ Յանկանում եմ ձեզ միաբեսակ բարգաւաճումն»։ Նորին Կայսերական Բարձրութեան խօսքերից յետոյ պատգամաւորութիւնը ներկայացաւ Մեծ Իշխանուհիներ Մարիա Գիւերգիևնային եւ Կսենիա Ալէքսանդրովնային եւ Մեծ Իշխան Միխայիլ Նիկոլաեվիչի Օգոստափառ որդիներին։ Ներկայացուցչ յետոյ նախաճաշիկ տրվեց։ Նախաճաշի ժամանակ Նորին Բարձրութիւնը, բաժակը բարձրացնելով, ասեց. «Խմում եմ Քութայիսի նահանգի վրաց ազնուականութեան կենացը, այսինքն իմերեթլիների, գուրիացիների եւ մինգրելիների, եւ բարգաւաճումն եմ ցանկանում այդ ազնուականութեան որը միշտ հաւատարմութեամբ եւ նմարտութեամբ ծառայել է Թագաւորին եւ հայրենիքին»։—Օֆիցիէրական ժողովրանի դահլիճում տեղի ունեցաւ Սեվաստոպոլի պաշտպանութեան մասնակցողների ճաշը, որին ներկայ էր Մեծ Իշխան Միխայիլ Նիկոլայեվիչ։—Փետրվարի 12-ին բուխարական էմիրը, գահաժառանգի եւ սվիտայի ուղեկցութեամբ, այցելութիւններ գործեց մինիստրներին, քաղաքապետին, նահանգապետին եւ կոմենդանտին։—Փետրվարի 12-ին Թագուհի Կայսրուհի Մարիա Ֆէոդորովնա Անիչկովեան պալատում ընդունեց, Մեծ Իշխան Թագաժառանգի ներկայութեամբ, բուխարական էմիրին եւ նրա ժառանգին սվիտայի հետ միասին։—Տան եւ մէկ ու կէս ժամին պարելու դահլիճում նայեցին էմիրի բերած թանգագին ընծաները։—Նորին Մեծութիւնը պատուհանից նայում էր էմիրի ընծայ բերած ձիերի վրա։ Բարձրագոյն թոյլատրված է Կիեվ քաղաքին 2,500,000 ր. փոխառութիւն անել։—Յայտարարվում է Մոսկվայի Կայսերական համալսարանի ուսանող Պոմպասէվիչի մահվան մասին տարածված լուրերի առիթով, որ այդպիսի ազգանունով ուսանող չը կար Մոսկվայի համալսարանում։—Նոցա Կայսերական Մեծութիւններ Թագաւոր Կայսրը եւ Թագուհի Կայսրուհի Ալէքսանդրա Ֆէոդորովնա այցելեցին պաժերի կորպուսը. Նորին Մեծութիւնը շնորհաւորեց եօթ պաժերին կամէրպաժի աստիճանով։ Ներքին բաղի միջով գնալով դէպի կաթոլիկական եկեղեցին, Թագաւոր Կայսրը եւ Թագուհի Կայսրուհին այցելեցին Դուքս Մաքսիմիլիան Լէյխտենբերգսկու դամբարանը, որ գտնվում է Ի Տէր հանգուցեալ Մեծ Իշխանուհի Մարիա Նիկոլաեվնայի կամքով կաթոլիկական եկեղեցուն կից շինված մատուռում։ Նորին Մեծութիւնը հրամայեց արձակել պաժերին երեք օրով։ Փետրվարի 11-ին, ցերեկով Ալէքսանդրո-Նեվսկայա վանքում անյայտ չարագործը Նիկոն վարդապետին ոսանելու փորձ արեց կողոպտելու նպատակով. չարագործը մուրճով երկու զօրեղ հարուած հասցրեց վարդապետի գլխին, իսկ ինքն սկսեց փախչել։ Իր ամուր կազմուածքի շնորհիւ, վարդապետը, չը նայելով իր 72 տարիների եւ առատութեամբ արիւն կորցնելուն, անկողին չը մտաւ։ Կողոպտողին ձերբակալելու համար արտակարգ միջոցներ են ձեռք առնված։

ՕԴԷՍԱ։ Ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրի օգնական Զէնդէր ճանապարհ ընկաւ Օդէսայից։

ՀԷԼՍԻՆԳՖՈՐՍ։ Բարձրագոյն թոյլատրված է տալ ֆինլանդական արքունական գումարներից 630,000 մարկ Հէլսինգֆորսի պոլիտէխնիական ինստիտուտի շինութիւնները ընդարձակելու համար, 200,000 մարկ՝ Սիպպալա կալուածքի մի մասը դնելու նպատակով հողաբաժիններ ծախելու համար դօրպարների վրա եւ 280,000 մարկ փոխ տալ ֆիննական թատրոնի ակցիոնէրական ընկերութեան։

ՍԻՄԲԻՐՍԿ։ Վախճանված Ա. Ի. Կարտաշէվ, որը շատ տարիներ քաղաքագլուխ էր, կտակեց իր ամբողջ կարողութիւնը քաղաքին բարեգործական նպատակներով։

ՎԱՇԻՆԳՏՕՆ։ Պրինց Հէնրիխ եւ նախագահ Ռուզվէլտ միմեանց փոխադարձապէս այցելութիւններ գործեցին։ Պրինցը այցելեց սենատի նիստը, ուր ծափահարութիւններով դիմաւորեցին նրան։

ՎԱՇԻՆԳՏՕՆ։ Երէկվայ բանկէտում Սպիտակ տան մէջ ի պատիւ պրինց Հէնրիխի, նախագահ Ռուզվէլտ առաջարկեց գերմանական կայսրի եւ գերմանական ժողովրդի կենաց բաժակը եւ ասելացրեց. «Մենք ապշած ենք Գերմանիայի մեծ մտցեալի եւ նրա այժմեան մեծութեան վրա եւ ցանկանում ենք նրան ամեն տեսակ աջողութիւններ ապագայում։ Եւ թող ամրանան անդադար բարեկամութեան կապերը գերմանական եւ հիւսիս-ամերիկական ժողովուրդների մէջ»։ Պրինցը պատասխանեց նախագահի եւ Միացեալ-նահանգների ժողովրդի կենացով եւ յոյս յայտնեց, որ բարեկամական յարաբերութիւնները հաստատուն կը լինեն երկու ազգերի միջեւ։ Ապա Ռուզվէլտ պրինցի կենացը խմեց եւ ասեց. «Ամերիկական ժողովրդի անունից ջերմագին ողջունում եմ ձեզ եւ հաւատացնում եմ ձեզ մեր հոգեկան համակրութեան մէջ»։ Կէս գիշերին պրինցը վերադարձաւ Նիւ-Եորկ։

13 փետրվարի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ. Մինիստրների կոմիտէի գիւանատան բաժանմունքի գլխաւորի աւագ օգնական Բերեզնիկով նշանակվում է չէրնոմորեան փոխ-նահանգապետ։—Անուղղակի տուրքերի եւ խմիչքների արքունական վաճառման գլխաւոր կառավարութիւնից յայտարարվում է. «Ֆինանսների մինիստրը, երկրագործութեան եւ պետական կալուածների մինիստրի համաձայնութեամբ, կարելի համարեց թոյլ տալ արտահանել Պարսկաստան նաւթային լուսաւորող իւղեր, ակցիզը վերացնելով, ընդհանուր հիմունքներով, Սերախսի մաքսատան միջոցով, այն պայմանով, որ այդ իւղերը մաքսատանը քննվեն ակցիզային վարչութեան պաշտօնեայի մասնակցութեամբ։—Ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրութիւնը յայտարարեց այն պայմանները, որոնցով թոյլատրվում է միջնակարգ դպրոցների ուսուցիչներին մասնաւոր դասեր տալ վարձով այն դպրոցների աշակերտներին, ուր նրանք ուսուցանում են, նոյնպէս եւ այն պայմանները, որոնցով թոյլ է տրվում կանանց երաժշտութիւն աւանդել արական միջնակարգ դպրոցների ստորին դասարաններում, եթէ չը կան այդտեղ երաժշտութեան պատշաճաւոր պատրաստութիւն ունեցող ուսուցիչներ։

ՈՒԹԱ։ Անբերրիութիւնից վնասված նահանգներում սերմացու վարսակ անարգել կերպով հասցնվում է սայլերով. կերակրի պակասութիւնը առաջացրել է տիֆի, ընդացաւի դէպքեր. կուելու համար եկան Կարմիր Խաչի երեք խմբեր. սպասվում է չորրորդը։ Բացված են մինչեւ տասը հոգաբարձութիւն, մի քանի տասնեակ ճաշարաններ եւ ժամանակաւոր փոքրիկ հիւանդանոցներ։ Հասարակական աշխատանքները, որոնցով պարապված է մի քանի հազար մարդ, աջող են գնում։

ՄՈՍԿՎԱ։ Գինեգործների եւ այգեգործների ժողովում գանգատվում են, որ գինու առեւտուրը նեղված է խմիչքների վաճառման համար սահմանված նոր կանոնների պատճառով։ Հնար չունենալով ծախել, ազգաբնակութիւնը ինքն է խմում գինին մեծ քանակութեամբ։ Գինեգործները գանգատվում են, որ հարստահարվում են գինեվաճառներից, որոնք ինչին գնով առնում են միայն վատ գինիներ եւ խառնում են նրանց հետ շաքար. լաւ գինին չէ վաճառվում։ Եկեղեցական գինու սէկցիայում տեղի ունեցան տաք վիճաբանութիւններ. պարզվում է, որ այդ գինին կեղծում են ամենակոպիտ կերպով Մոսկվայում, Ռիգայում եւ Օդէսայում։ Ֆիննանսների մինիստրի ներկայացուցիչը առաջարկում էր յանձնել եկեղեցական գինու պատրաստութիւնը կամ ֆիննանսների մինիստրութեան, կամ Սինոդին կամ ուղղիղ վարչութեան։ Վերջինի ներկայացուցիչը առաջարկում էր կազմել գինեգործների սինդիկատ, որ պէտք է ունենայ մասնաներ Ռուսաստանի զանազան կողմերում, որոնք պէտք է գտնվեն հոգեւոր վարչութեան հսկողութեան տակ։ Սեկցիան այն միտքը յայտնեց, որ եկեղեցական գինին պէտք է անպայման ազատ լինի օտար խառնուրդներից։

ՆԻՒ-ԵՕՐԿ։ Ալիսա Ռուզվէլտ կատարեց «Kaiser Wilhelm» զբօսանաւի մկրտութեան ծէսը, որից յետոյ զբօսանաւը ջուրն իջեցրվեց։

ԲԱԳՈՒ։ Հրդեհ սկսվեց Ց. Թումաեվի, Գր. Թումաեվի եւ Կասպիական ընկերութեան նաւթահանքերում։ Առաջինում այրվեցին հորերը, երկրորդում մի վիշկա եւ նաւթամբարը՝ 50,000 պուդ նաւթով, իսկ երրորդում չորս վիշկա։ Այրուածքներից վնասվեցին տասը մարդ. դրանցից մէկը մեռաւ, իսկ միւսը մեռնելու վրա է։—Ռուսաց վաճառանոցներում նաւթ ծախելու նպատակով համաձայնութիւն կայացրին հետեւեալ ընկերութիւնները—Ռուսաց նաւթարդիւնաբերութեան, Ռուսաց նաւթի Բաղուի ընկերութիւնը, կէրօսինի եւ իւղերի ընկերութիւնը եւ Կավկազ նաւթարդիւնաբերական ընկերութիւը։ Միացած ընկերութիւնների տարեկան արդիւնաբերութիւն է 20 միլիոն պուդ կէրոսին, 40 միլիոն պուդ մազուտ եւ 3 միլիոն պուդ զանազան իւղեր։

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ ԹԱԳՈՒՀԻ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ
ԻՍԱՀԱԿ ՄԷԼԻՔ-ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ

ՑԱՑՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԹԻՖԼԻՍԻ ԺՈՂՈՎԱՐԱՆ
Շաբաթ, փետրվարի 16-ին,
նշանակված է
ԴԻՄԱԿԱՀԱՆԴԷՍ
Սկիզբը երեկոյեան 9 ժամին
Պարտաւորական է դիմակով լինել։ Վերջը։ Հագուստի ձեւը՝ զինուորական։ Պէտք է լինեն իրանց սովորական համարտով, քաղաքացիները—սիւրտուկներով, եւ գայլին չորերով։
Տոմսակները գտնվում են ժողովարանի նապանի մօտ։
1—

Թիֆլիսի Կենտրոնական Գրավաճառանոցում
վաճառվում են՝
ՄԱՐԻԱ ԿՕՐԵԼԻ, Մի մանկան հոգու պատմութիւն, վէպիկ ոչ մանուկների համար, ռուսերեն թարգմ. Տ. Վ, Վաղարշապատ, 1902 թ. գ. 1 ր.
Ս. ՊՈՒՇԿԻՆ, Ցաւերժահարսը, պօէմա, թարգմ. Կ. Կրասիլնիկեան, Թիֆլ. 1902 թ. գ. 15 [illegible]
ՊՐՕՖ. Ֆ. ՐԱՏՑԷԼ, Տարերք ազգագրութեան, մ. ա. գերմ. թարգ. Իս. Ցարութիւնեան, Թ[illegible] 1902 թ. գ. 50 կ.
Մ. ԼԵՐՄՕՆՏՕՎ, Դեւ, արեւելեան վէպ, թարգմ. Ց. Միրզայեան, Թիֆլ. 1901 թ. գ. 10 [illegible]
ԲՈՒԴՈՒՂԵԱՆ Ա. Բ.Ժ., Առողջապահական նուէր նորատի կանանց, Այէքս. 1901 թ. գ. 20 [illegible]
Լ. ՏՕԼՍՏՕՅ, Ցարութիւն, վէպ, թարգմ. Տ. Յովհաննիսեան, Թիֆլ. 1902 թ. գ. 1 ր. 50 կ.
ԱԼՖՈՆՍ ԴՕԴԷ, Ֆրոմոն կրտսեր եւ Ռիսլէր աւագ, վէպ, թարգ. Տ. Յովհաննիսեան, Թ[illegible] 1902 թ. գ. 1 ր.
ԼԷՕ, Հայկական տպագրութիւն, մեր կեանքը, գրականութիւնը անցեալում, հատոր բ. [illegible] 1901 թ. Թիֆլ. գ. 1 ր. 50 կ., նոյնը եւ հատ. ա. գ. 1 ր. 50 կ.
ԱՖԼՕՐ ԵՂԲԱՑՐ կամ մի մանկական զուարճալի պատմութիւն, գ. 40 կ.
ԿԻՊՐԻԱՆՈՍ. աղօթագիրք, կազմով—40 կ.
Դիմել՝ Тифлисъ, въ Центральную книжную торговлю. (п.) 2—10

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ
ԼԷՕ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Մեր կեանքը, գրականութիւնը անցեալում
ՀԱՏՈՐ ԵՐԿՐՈՐԴ
XVIII ԴԱՐ
Ա ռ ա ջ ի ն մ ա ս
ԳԻՆԸ 1 ՐՈՒԲԼԻ 50 ԿՈՊԵԿ
Ծախվում է. հեղինակի մօտ, «Մշակի» խմբագրատանը։ Հասցէն՝ Тифлисъ, Редакція Мш[illegible] «Գուտենբերգ» գրավաճառանոցում։ Հասցէն՝ Тифлисъ, Книжный магазинъ „Гуттенбе[illegible]
Նոյն տեղերում ծախվում են նոյն հեղինակութեան ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՏՈՐԻ մնացած օրինակները։ Գինը 1 բուբլի 50 կոպէկ։

ՆԱԽԱԶԳՈՒՇՈՒԹԻՒՆ
Ն. Ի. ԲՕԶԱՐՋԵԱՆՑԻ Զ—ՈՎ
ԾԽԱԽՈՏԻ ԳՈՐԾԱՐԱՆԻՑ
ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ
Վերջին ժամանակներս ծախու երեւացին
ՊԱՊԻՐՕՍՆԵՐ
Նոյն տեսակ տիպիկներով եւ մակագրութիւնների նոյնանման տառերով էտիկէտների վրա, նոյնպէս եւ ծրարների ու թղթարկղների նոյն ձեւով, գործածելով նոյն գոյնի թուղթ եարլիկների եւ ծրարների համար, որոնք վաղուց մեր ֆիրմայի անագին տարածումն ստացած պապիրոսների արտաքին տարբերութիւնն են կազմում։
ի նախազգուշացումն ամեն խաբեբայութիւններից
բոլոր էտիկէտների վրա մենք սահմանել ենք առանձին նշան, որ հաստատված է ֆիննանների մինիստրութեան արդիւնաբերական բաժնի կոմիտէի կողմից։ Մեր գործարանի նշանին նմանեցնելու համար յանցաւորները դատի կենթարկվեն օրինական կարգով։ Մեր ֆաբրիկատները գնելու ժամանակ խնդրում ենք առանձին ուշադրութիւն դարձնել գործարանական նշանի եւ մակագրութեան վրա։
Н. И. БОЗАРДЖІЯНЦЪ С—МИ.
(п. հ. կ.) 3—6

„Փ. Ն. ՓՐԻԴՕՆԵԱՆ“
ԿՕՆՖԻՏԻ ԵՒ ՇՕԿՕԼԱԴԻ ԳՈՐԾԱՐԱՆ ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ
Կովկասեան գիւղատնտեսական ցուցահանդէսում մեր պատրաստած ապրանքները արժանացա[illegible]
Կովկասում կոնֆէտի արդիւնաբերութեան
ՄԻԱԿ ՄԵԾ ԱՐԾԱԹԵԱՅ ՄԵԴԱԼԻ
Առանձնապէս յանձնարարում ենք. ՌԱՀԱԹ-ԼՈՒԿՈՒՄԻ, Կարամէլ «ԻԻԲԻԼԻՑՆԱՑԱ» եւ առհասարակ բոլոր բարձր յատկութեան կարամէլներ մրգեղէնով։
Գործարանում աշխատում են մայրաքաղաքի նշանաւոր վարպետներ։
Պատուէրներով դիմել. Թիֆլիս, Պավլովսկայա փողոց, սեփական տուն
Գործարանի հեռախօս № 362, գործարանական խանութինը № 772։
23—100 (հ. կ.)

Дозволено Цензурою, Тифлисъ, 13 Февраля 1902 г.
Электропечатня Груз. Издат. Т—ва. Б.-Ванкская ул.